

підприємства, здійснювану на основі методів факторного аналізу і прогнозування.

Список літератури

1. Огляд впливу війни на промисловість України та прогноз перспектив в економіці. URL: <https://uspp.ua/news/actual/2018/ohliad-vplyvu-viiny-na-promyslovisht-ukrainy-ta-prohnoz-perspektyv-v-ekonomitsi> (дата звернення 27.09.2022 р.).

2. Воронкова Т. Є. Система антикризового управління підприємством. *Науково-технічна інформація*. 2015. № 3. С. 17-25.

3. Кривов'язюк І., Кость Я. Діагностика фінансово-господарської діяльності промислового підприємства. *Економіст*. 2011. №9. С. 39-42.

4. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: [монографія]. Луцьк: Надстир'я, 2007. 260 с.

5. Тарасенко І.О., Батрак О.В. Особливості формування системи фінансової діагностики

підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 11. С. 118-123.

6. Маховка В. М. Методологія формування системи антикризового управління підприємством. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 102-105.

7. Мельник Ю.М. Маркетингові інструменти антикризового управління підприємством. Маркетинг. Менеджмент. Інновації : монографія / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. Суми : ТОВ «Друкарський дім «Панірус», 2010. С. 505–516.

8. Пушкар А. И. Антикризове управління: моделі, стратегії, механізми. Х., 2001. 452 с.

9. Kristek U. Krisenbewaltingungs-Management und Unternehmungsplanung / U. Kristek. – *Neue betriebswirtschaftliche Forschung*, Bd.17. Wiesbaden, 1981. 115 s.

10. Батрак О.В., Дреля М.В. Економічна стратегія та стратегічні завдання економічної безпеки в умовах глобалізації. «Наукові розробки молоді на сучасному етапі»: тези доп. XVIII Всеукр. наук. конф. молодих учених та студентів (18-19.2019 р.). К. : КНУТД, 2019. С. 379-380.

УДК 336.7; 37.07

Є. Драчко-Єрмоленко

mykhailiukviki@gmail.com

ДННУ «Академія фінансового управління», Київ

ОСВІТНІ КРЕДИТИ ОЩАДНИХ БАНКІВ ЄВРОПИ

Європейські ощадні банки зосередилися на роздрібних банківських послугах, включаючи платежі, депозитні та кредитні продукти для фізичних осіб, малих і середніх підприємств. Такі банки відрізняються від комерційних банків із розгалуженою мережею філій, яка охоплює всю країну присутності. Типовими ощадними банками є Erste (Австрія), DSK Bank (Болгарія), Groupe Caisse d'Épargne (Франція), Cassa di Risparmio (Італія), Sparebank (Норвегія), Caixa Geral de Depósitos (Португалія).

У Словаччині банк Slovenská sporiteľna (Словацька ощадна установа), що увійшов до складу австрійської фінансової групи Erste, пропонує студентські кредити на таких умовах: ставка від 4,49 % річних, без комісії за дострокове погашення, не вимагається підтвердження мети кредиту, сума до 40 тис. євро, період до 8 років, кредит надається одразу після підписання договору та виконання умов банку [5]. Отримати кредит може студент денної форми навчання у віці від 18 до 26 років, яка візьме поручителя з постійним доходом.

У Болгарії ощадний банк ДСК, що перейшов під контроль угорської групи ОТР, пропонує кредит для оплати навчання студентів і докторантів [2]. Сума кредиту виплачується безпосередньо закладу вищої освіти. Ставка за кредитом – фіксована процентна – 7 %, але при використанні пакету РКО вона знижується до 6,5 %. Також заявник може

звернутися за кредитом на утримання, що надається при народженні або повному усиновленні дитини під час навчання. Передбачено 12 міс. відстрочки у сплаті основного боргу, термін погашення – 10 років після закінчення пільгового періоду. Підкреслимо, що позика надається під гарантії держави (фактично – поручителя). Якщо кредит на оплату навчання перераховується на рахунок закладу вищої освіти, то виплата кредиту на утримання здійснюється шляхом перерахування на розрахунковий рахунок студента/докторанта в банку ДСК, на початку кожного семестру.

Cassa di Risparmio di Asti, відомий як Banca CR Asti, або Banca di Asti, є італійським ощадним банком у П'ємонті. Він пропонує позику студентам, котрі мають намір вступити на магістратуру з маркетингу, продажів і цифрових комунікацій факультетів економіки, менеджменту Туринського університету, курсів навчання Інституту прикладного мистецтва та дизайну (IAAD), магістратуру готельного менеджменту Città Studi Biella [6]. Сума позики – від 1500 до 9500 євро, строк до 72 місяців, щомісячне погашення. Ставка ринкова. Наразі це кредитний продукт без підтримки держави.

У Франції банк Banque Populaire, завдяки потужній місцевій присутності, кооперативній бізнес-моделі та тому, що вони на 100 % належать кооперативним акціонерам, відіграє важливу роль в економічному та соціальному житті французьких

регіонів у всіх сферах банківської діяльності. Banque Populaire пропонує студентську позику без участі вчителів, але під гарантію державного банку BPI. Banque Publique d'Investissement (BPI) - інвестиційного банку, французької організації з фінансування та розвитку компаній [4]. Заявник має бути у віці від 18 до 28 років. Позику з імовірною відстрочкою максимум на 120 днів можна погасити протягом періоду від 12 до 60 міс. після фінансування, з частковим або повним звільненням від сплати процентів протягом періоду відстрочки, з можливістю поділу платежів на 11 платежів протягом цього періоду. Сума позики – від 1 тис. до 20 тис. євро.

Португальський ощадний банк Caixa Geral de Depósitos пропонує кредити на оплату навчання від 5 тис. до 60 тис. євро, процентна ставка 5,8–6,5 % (фіксована на один рік або плаваюча). Щомісячний платіж на етапі погашення становитиме 452,92 євро за суми позики 20 тис. євро [3].

В Іспанії ощадний банк «cajas» є фінансовою установою, яка спеціалізується на залученні заощаджень та наданні кредитів. Після хвилі краху під час глобальної фінансової кризи із 45 cajas у 2007 р., лише два вижили в початковій формі; решта були придбані або іншими банками, або урядом. Наприклад, Caja Madrid був найстарішим з іспанських ощадних банків (заснований у 1702 р.). Caja Madrid 30 липня 2010 р. підписав угоду про злиття з шістьма іншими ощадними банками, щоб створити Bankia 3 грудня 2010 р. La Caixa є некомерційною банківською фундацією. Спочатку був ощадним банком (caja), реорганізований у 2000-х роках, і тепер його комерційними активами управляє дочірня компанія CriteriaCaixa. Група CaixaBank також включає VidaCaixa і CaixaBank Asset Management, провідного страховика й менеджера фондів у Іспанії відповідно, та MicroBank, соціальний банк CaixaBank і одну з найбільших мікрофінансових установ Європи. MicroBank надає кредити для оплати навчання, максимальна сума 30 тис. євро, строк до шести років, пільговий період до 52 міс. [7].

Таким чином, окремі ощадні банки перетворилися на звичайні комерційні банки, але продовжують пропонувати освітні кредити. Взагалі останні можна поділити на три види: під гарантію держави (або державної установи), завдяки чому фінансування стає доступним для сімей із низькими доходами; за пільговими ставками; на звичайних (ринкових) умовах. Основними параметрами таких кредитів є призначення для резидентів, довгостроковий характер із пільговим періодом у формі відстрочення погашення основного боргу, фіксація сум до 60 тис. євро, що відповідає оплаті навчання в елітних університетах Європи.

Наведений огляд має враховувати, що в деяких країнах, де існують державні ощадні банки (або ощадні банки за участю держави у капіталі), немає попиту на кредити для оплати навчання, оскільки основну частину витрат або навіть усі приймає на себе держава.

Розмір доступної позики залежить від суми платежів за здобуття освіти. У свою чергу, вартість навчання визначається витратами на підготовку фахівця. Додатковими факторами вартості навчання є престиж навчального закладу, самої спеціальності в суспільстві та очікуваний зарібок, котрий може отримати випускник. Наприклад, якщо вартість навчання в європейському закладі вищої освіти коштує 20 тис. євро, то для погашення боргу упродовж п'яти років після закінчення навчання позичальник має сплачувати щомісяця 333 євро, без урахування процентів. Для фахівця така сума регулярних витрат не становитиме проблеми.

Такі схеми освітніх кредитів у деяких країнах доступні навіть для осіб, котрі бажають здобути освіту за кордоном. Це характерно для країн Балтії та інших держав Східної Європи. У більш розвинутих країнах подібні позики надаються лише для тих, хто навчається у вітчизняних закладах. Це відповідає соціальній місії цього кредитного продукту. Слід ураховувати, що у багатьох країнах Східної Європи ощадні банки були приватизовані, оскільки держава виявилася невідповідною до обачливого управління ними.

Варто додати, що студентську позику можна було поширити на іноземців, які навчаються у закладах вищої освіти України. Це суттєво сприятиме розвитку вітчизняної вищої освіти. Наприклад, у Польщі основним критерієм, який оцінюють кредитори в процесі оцінки заявки, є дохід заявника. Максимальний рівень місячного доходу на одного члена родини студента, встановлюється Міністерством науки і вищої освіти щорічно. У 2020/2021 навчальному році ця сума була встановлена на рівні 3000 злотих [8]. Студентські позики пропонують такі банки: PKO Bank Polski SA, Банк PEKAO SA, Bank Polskiej Spółdzielczości SA (включаючи асоційовані кредитні спілки) та SGB-Bank SA (включаючи асоційовані кредитні спілки). Іноземці також можуть отримати таку позику, якщо мають відповідні дозволи на проживання.

Доречно зазначити, що комерційні банки, які пропонують освітні кредити без підтримки держави, намагаються пом'якшити кредитний ризик (неповернення боргу) обмеженням прийнятних університетів, з якими уклали договори про партнерство. Без цього може виникнути синдром моральної безвідповідальності, коли людина уникає обов'язку погасити борг. Існує ймовірність виникнення прострочення, для чого можуть бути цілком поважні причини, серед яких сімейні обставини або стан здоров'я.

В Україні існує апробований механізм кредитування через заклади вищої освіти. На думку автора, в Україні слід терміново перезапустити програму пільгових кредитів для здобуття вищої освіти через прийнятні банки-партнери. Це створить додаткові стимули для фінансування розвитку системи освіти. На першій фазі такого масштабного проекту державний Ощадбанк міг би виступити в ролі пілотного проекту. Ключовими параметрами такого механізму кредитування були б державна

гарантія погашення боргу, визначення прийнятних осіб, гранична процентна ставка, пільговий період та максимальний строк погашення. На відміну від наявної схеми кредитування, коли заклад вищої освіти визначає прийнятність заявника для видачі кредиту, самі банки видаватимуть кредити на підставі аналізу позичальника та його родини. За відсутності державних гарантій цей кредитний продукт не знайде підтримки серед спеціалізованих ощадних банків України, в яких частка коштів фізичних осіб в зобов'язаннях перевищує 50 %. Варто нагадати, що за результатами I половини 2022 р. таких ощадних банків було 11 [1], але з них лише Приватбанк та Ощадбанк є системно важливими.

Наведені міркування побудовано на моделі вищої освіти, коли навчання відбувається за рахунок студента. Однак за такої схеми природно виникають витрати на харчування і проживання, тому для незаможних громадян доречно передбачити окремих різновид позики, як відбувається у Польщі та ФРН.

УДК 336.7; 37.07

Д. Олійник

dmytro.oliinyk@gmail.com

ДННУ «Академія фінансового управління», Київ

ФАКТОР ОСВІТИ В ОЦІНЦІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ ЧЛЕНІВ РАД ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ

Склад Ради директорів (наглядової ради) банку має передбачати оптимальний баланс навичок, досвіду та знань їх членів з урахуванням галузевої специфіки діяльності установи, масштабів діяльності. У світовій практиці у відборі кандидатів до складу ради директорів корпорацій береться до уваги не тільки досвід роботи на керівних посадах, а й освіта. Фахова освіта важлива для розуміння «колективної придатності» наглядової ради для виконання покладених на нею функцій. Наприклад, одна людина має юридичну освіту, а інша – фінансову, і в процесі роботи у відповідних Комітетах ради вони можуть кваліфіковано розбирати разом фінансово-правові аспекти будь-якої справи.

Освіта не є єдиним або головним критерієм для відбору прийнятних осіб, однак, безумовно, може бути використана як об'єктивний критерій.

Нами було проведено аналіз здобутої освіти членами наглядової ради (ЧНР) банків за участю держави у капіталі. Особлива увага приділялася не лише наявності диплома, а й статусу закладу вищої освіти і форми навчання. Завдяки біографічним даним вдалося встановити, коли освіту було здобуто заочно, вже під час роботи.

Для порівняння: у багатьох ЧНР державних банків фахова освіта є другою або взагалі відсутня, а в іноземних банках фахова освіта є нормою.

Аналіз набутої освіти ЧНР показав, що в цілому абсолютна більшість членів рад мають профільну вищу освіту. В Ощадбанку мають непрофільну

Список літератури

1. Наглядова статистика / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
2. Студенски кредит. Банка ДСК. URL: <https://dskbank.bg>
3. Estudiar é um grande investimento e a Caixa ajuda a financiar. URL: <https://www.cgd.pt/Particulares/Credito/Peoal/Pages/Crediformacao-Caixa.aspx>
4. Le prêt étudiant sans garant. Banque Populaire. URL: <https://www.banquepopulaire.fr/conseils/pre-etudiant-garanti-par-la-banque-publique-dinvestissement-bpi/>
5. Loan for any purpose for university students. Slovenská sporiteľna. URL: <https://www.slsp.sk/en/personal/purchases/loan-for-any-purpose-for-niversity-students>
6. Tutti i Servizi Per Giovani e Studenti. URL: <https://bancadiasti.it/icoonto-master>
7. Loan Skills & Education Students. MicroBank. URL: https://www.microbank.com/productos/prestamo-estudiantes-estudios_en.html
8. Student loans. URL: <https://english.swps.pl/programs/apply-for-scholarships/student-loans>

базову вищу освіту дві особи (інженер та фахівець у сфері інформаційних технологій), у ПриватБанку – одна особа (інженер), проте всі вони згодом отримали профільну освіту на заочній формі навчання. В Укресімбанку та ПриватБанку менше всіх фахівців з фінансового менеджменту та аудиту. Значну частку в радах Укресімбанку та ПриватБанку мають фахівці з юриспруденції. Взагалі відсутні фахівці з освітою у сфері управління персоналом. Отже, можна зробити висновок, що за освітою колективна прийнятність далека від досконалості.

Таблиця 1

Структура наглядових рад державних банків за освітою

Фахова освіта	Укресім банк	Ощад банк	Укргаз банк	Приват Банк
Фінанси, аудит	1	3	4	1
Економіка	4	2	1	2
Управління	1	1	2	1
Право	3	1	1	3
Інша	-	2	0	1
Частка осіб без фахової освіти	0%	22%	0%	13%

Складено автором за результатами моніторингу публічної інформації банків станом на 01.04.2022

Виявлено, що у багатьох випадках члени ради – резиденти України здобували спочатку непрофільну освіту, яка не має стосунку до банківської справи, а вже після влаштування на